

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

29. jaanuari kõnekoosolek oli pühendatud kohapärimuse seostele maastiku ja kaarti-dega. Ettekannetega esinesid Eesti Rahvaluule Arhiivi kohapärimuse töörühma liikmed Lona Päll, Valdo Valper ja Jüri Metssalu. Õhtu teises pooles esitleti kolme uut väljaannet: Mare Kõiva artiklikogumikku *Through the Ages 2: Time, Space and Eternity* (Sator 13; 2014); Aado Lintropi artiklikogumikku *Loomisaja lood. Uurimusi ja tõlkeid Põhja-Euraa-sia rahvaste usundist* (Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 32; 2014) ning Ingrid Rüütli koostatud väljaannet *Saaremaa laule ja lugusid* (Mis on jäänud jälgedesse I; 2015).

26. märtsi kõnekoosolek keskendus väliseestlaste toidukultuurile. Riina Reinvelt pidas ettekande “Eesti toit pagulaste mälestustes”; ettekande järel vaadati Toronto eestlaste toiduäridest kõnelevat filmi “Toidutoojad” (Kaisa Pitsi, Piret Noorhani, Riina Reinvelt).

Katre Kikas

Eesti Rahvaluule Arhiivis

1. detsembril 2014 esinesid Tallinnas Eesti Lastekirjanduse Keskuses, Eesti Kirjan-dusmuuseumi, Eesti Rahvaluule Arhiivi ning Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna muinasjuttude töörühma seminaril “Muinasjutuline maailm: rahvajuttudest (laste)kirjanduseni” Mari Niitra (Muinasjutud fantaasiakirjanduse nurgakivina), Reeli Reinaus (Noorteromaan kui tänapäeva muinasjutt), Krista Kumberg (Kuidas heast pa-remat teha, ehk muinasjuttude töötlemisest), Risto Järv (Värvid, vägivald ja väljaanded: muinasjutukogumike koostajate muresid), Pille Kippar (Mis teeb looma õnnelikuks: Eesti loomamuinasjutud), Kärrri Toomeos-Orglaan (Õnnelik lõpp) ja Piret Päär (Mis teeb jutuveestja õnnelikuks?).

1. detsembril esines Mari Sarv ettekandega “Eestlaste kodukogemus: rahvaluulearhiivi kodupärimuse kogumisaktsioonist” Tammsaare muuseumi 10. sügiskonverentsil “Kodu kuvand eesti kirjanduses läbi aegade”.

1. detsembril esitles Risto Järv Tallinnas Solo Sokos Hotel Estorias Eesti Kirjandus-muuseumi välja antud CD-Extra formaadis duubelplaati *Linda kivist Lilla Daamini*. Kõlasid kogumikust pärit jutud Piret Pääri ja Anne Türnpu esituses ning Andre Maakeri mängitud kitarripalad.

3.–9. detsembrini pidas Risto Järv Göttingeni Georg-Augusti ülikoolis soome-ugri keele osakonna juures loengusarja “Estonian Folklore”.

8. ja 9. detsembril osales Mari Sarv Hollandis Haagis Huygens instituudis CLARIN (*Common Language Resources and Technology Infrastructure*) ja NeDIMAH (*Network for Digital Methods in the Arts and Humanities*) võrgustike seminaril “Ajalooliste allikate uurimine keeletehnoloogia abil: tulemused ja väljavaated”.

9. detsembril rääkis Kärri Toomeos-Orglaan folkloristika osakonna teisipäevaseminaris uue põlvkonna muinasjututegelastest.

11. detsembril esines Jüri Metssalu Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi aastakonverentsil “Püha ja paik” ettekandega “Pühapaigaolendid viie Eesti kihelkonna näitel”.

12. detsembril korraldas Eesti Rahvaluule Arhiiv koostöös Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskusega seminari “Haravillaq perimüs – Harali pärimus”. Rahvaluulearhiivi töötajatest esinesid ettekandega Mari Sarv, Andreas Kalkun, Taive Särg, Kärri Toomeos-Orglaan ja Inge Annom.

12. detsembril viis Jüri Metssalu koos Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia tudengitega läbi pärimuspraktika seminari.

17. detsembril esines Astrid Tuisk 58. Kreutzwaldi päevade teaduslikul konverentsil “Eesti perekond: traditsioon ja fiktsioon” ettekandega “Pere ja kodu pärast II maailmasõda kasvanud laste mängimisega seotud mälestustes”.

Päeva lõpus toimunud raamatuesitlustel esitleti teiste seas ka ERA uusi väljaandeid: Anu Korbi koostatud kogumikku *Eestlased Venemaal: elud ja lood* (Eesti asundused, VI), Helen Kõmmuse toimetatud kogumikku *Iiu Leiger. Emasde Sõruotsa murragus loodud muisdendide sari Iiuma vägimihesd Leigrisd* ning Risto Järve koostatud duubelplaati *Linda kivist Lilla Daamini*.

20. detsembril korraldas Jüri Metssalu koostöös Juuru Rahvamajaga pärimusmatka Juuru pühapaikades ja öhtuse koosviibimise “Talve tervitamine”.

20. ja 21. detsembril esines Helen Kõmmus Hiiumaa Muuseumis Kärddlas ja Sõru muuseumis Emmaste vallas ettekandega “Hiiumaa vägimehe Leigri muistendid Eesti Rahvaluule Arhiivis” ja esitles Jegard Kõmmuse muistendikogumikku *Iiu Leiger. Emasde Sõruotsa murragus loodud muisdendide sari Iiuma vägimihesd Leigrisd*.

Detsembris valmis Eesti Kirjandusmuuseumi digitaalarhiivi Kivike kogukonnaportaali, mille kontseptsiooni töötasid välja Mari Sarv ja Kaisa Kulasalu. Detsembris valmis ka kogukonnaportaali Kodavere veebivärv (L. Saarlo) ning jaanuaris Mulgi pärimuse leheküljed (M. Sarv). Kogukonnaportaali ja vastavate lehtede valmimist toetasid Euroopa Liit, Peipsiveere kultuuriprogramm ja Mulgi kultuuriprogramm.

Jaanuaris koostasid Mari-Ann Rimmel, Lona Päll, Valdo Valper ja Jüri Metssalu keskkonnataju küsitluskava “Minu maastikud”, mis on aluseks tänavusele ERA kogumisvõistlusele.

24. jaanuaril pidas Jüri Metssalu Kildu koolimajas Viljandimaal loengu “Kohapärimuse uurimise allikad ja metoodika Suure-Jaani kihelkonna näitel”.

29. jaanuaril esinesid Akadeemilise Rahvaluule Seltsi ettekandekoosolekul Lona Päll ja Valdo Valper (Rahvusparkide mälumaastike kaardirakendus: teekond ja tulemused) ning Jüri Metssalu (Eesti looduslike pühapaikade maastikulise määratlemise probleeme Karja kihelkonna Metsaääre hiieala näitel). ERA koostatud väljaannetest esitleti Aado Lintropi kogumikku *Loomisaja lood*. Uurimusi ja tõlkeid Põhja Euraasia rahvaste usundist (Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused, 32) ning Ingrid Rüütli koostatud kogumikku *Saaremaa laule ja lugusid* (Mis on jäänud jälgedesse, I).

31. jaanuaril esines Jüri Metssalu Juuru rahvamajas Eesti Genealoogia Seltsi 25. aastapäeva ajaloopäeval “Juurte juurde” ettekandega “Mahtra sõda pärimuslugudes”.

5. veebruaril said Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri aastapreemia Risto Järv, Mairi Kaasik, Kärri Toomeos-Orglaan ja Inge Annom Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna muinasjutude töörühmast teadusliku antoloogia *Eesti muinasjutud. Imemuinasjutud* koostamise eest.

5. veebruaril Saaremaa Muuseumis ja **6. veebruaril** Laimjala rahvamajas esitles Ingrid Rüütel väljaannet *Saaremaa laule ja lugusid*.

6. veebruaril esitles Jüri Metssalu Ingliste mõisas koos kaasautoritega vastilmunud raamatut *Lau küla lood*, milles ilmusid Jüri Metssalu artiklid “Lau küla muistised ja pärimuspaigad” ning “Pärimuspalasid Noor-Eidest”.

12. veebruaril tutvustas ERA arhivaar Kaisa Kulasalu Eesti Kirjandusmuuseumi saalis failirepositooriumi Kivike (<http://kivike.kirmus.ee>).

13. veebruaril esines Ingrid Rüütel Tallinna Ülikoolis loenguga “Kihnu tantsude ajalugu ja funktsioonid”.

14. veebruaril alustas Jüri Metssalu Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias uue spetsiaalselt kohapärimuse uurimise allikatele ja metoodikale keskenduva vabaainega, mille käigus teevad tudengid praktikat ka Eesti Rahvaluule Arhiivis.

17. veebruaril osales Jüri Metssalu Tallinnas Maa-ametis Eesti allikate ümarlaulal, mille eesmärgiks on algatada allikakohtade kaardistamine kogu Eestis.

17. veebruaril pidas Kaisa Kulasalu folkloristika osakonna teispäevaseminaris ettekande rahvaluulekogude kasutamisest nõukogude perioodi algusaastatel.

21. veebruaril esines Ingrid Rüütel kõnega Eesti Naislaulu Seltsi Eesti Vabariigi aastapäeva kontserdil Tartus.

26. ja 27. veebruaril astusid Taevaskojas X folkloristide talvekonverentsil üles ERA töötajad Mall Hiiemäe (Võrdlevalt vaimolenditest Virumaa rahvausus) ja Aado Lintrop (Šamaanikursus kui pärimusliku protsessi mudel).

27. veebruaril Eesti Rahva Muuseumis toimunud seto raamatute pärastlõunal esitleti ka Seto Instituudi ja Eesti Kirjandusmuuseumi koostöös valminud Feodor Vanahundi raamatut *Ilosa' ja pogana' jutu* (Seto kirävara, 10), koostanud Andreas Kalkun.

Veebruaris ja märtsis oli Anu Korbil eetris Vikerraadio saatesarja “Eesti lugu” kaks saadet Siberi eestlastest: 28. veebruaril ERA kaastööline Rosalie Ottesson ja 7. märtsil Siberi eestlaste laulud.

3. märtsil osales Risto Järv Iirimaal Dublini Ülikooli Kolledži rahvaluulearhiivi juures (National Folklore Collection, UCD) pärimusarhiivide ümarlaul ning järgneval sümposiumil “Believing in the Tradition Archive”.

7. märtsil viis Mari Sarv läbi Läänemaa kevadsuviste regilaulude koolituse Haapsalus seoses tuleval aastal Eestis toimuva “Baltica” festivaliga.

13. ja 14. märtsil Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna korraldatud rahvaluuleolümpiaadi “Loitsudest laikideni: folkloor sidus ja seob” žürii tööst võttis osa ka ERA teadur Astrid Tuisk.

14. märtsil kõneles Jüri Metssalu Eesti Rahva Muuseumi giidikoolis: “Eesti kohapärimuse uurimise allikad”.

21. märtsil esines Mari-Ann Remmel Eesti Rahva Muuseumi giidikooli õpilastele ettekandega “Mõisad ja mõisnikud eesti rahvajuttudes”.

27. märtsil pidas Mari-Ann Remmel Otepää kihelkonna Kappermäe seltsimajas ettekande “Imeline Ilmjärve. Kuidas portreeterida kohta”.

27. ja 28. märtsil osales Mari Sarv Poolas Wrocławis Ülikoolis seminaril “Kodu ulatus: NSM lähenemine” ettekandega “Eestlaste kodukogemus Eesti Rahvaluule Arhiivi 2014. aasta laekumiste põhjal”.

Ave Goršič, Risto Järv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

4. ja 5. detsembril 2014 kirjandusmuuseumis korraldatud lasteaiapäetajate eesti keele koolitusseminaril “Virvipuu, värvipuu, üle metsa mõõdupuu?” pidas osakonna vanemteadur Piret Voolaid ettekande “Mõistatuste värvikirev maailm”.

8.–18. jaanuarini osales Renata Sõukand koostöös Università degli Studi di Scienze Gastronomiche (Itaalia) etnobioloogia uurimiserühmaga etnobotaanilistel välitöödel Kosovos.

20.–24. veebruarini osales Renata Sõukand Emory Ülikoolis (Atlanta, Georgia, USA) majandusbotanika ühingu (Society for Economic Botany) nõukogu koosolekul.

26. ja 27. veebruaril Taevaskojas toimunud kümnendal folkloristide talvekonverentsil “Mälu. Meenutamine. Muistend” esindasid osakonda Reet Hiemäe (Mitteverbaalne kommunikatsioon kui usundilise jutuloome osa), Piret Voolaid (Folkloristlik pilguheit lapsesuuhuumorile: meenutamist väärt suulistest ütlustest kirjalikeks lugudeks), Liisi Laineste (Teise maailmasõja sündmuste meenutamine koomiksivormis), paneelis “Folkloori piirialad” esinesid Mare Kõiva (Zoofolkloristika ja selle dimensioonid) ja Andres Kuperjanov (Etnoastronoomia ja rahvaastronoomia).

2.–4. märtsini osalesid Peterburis 7. Sjögreni konverentsil “Loode-Venemaa: etnokonfessionaalne ajalugu ja ajaloolis-kultuuriline maastik” ettekannetega Mare Kõiva, kes rääkis 21. sajandi palverändudest ja Andres Kuperjanov, kes rääkis GPS analüüsi kasutamisest folklooritekstide puhul.

12. märtsil osales Nikolay Kuznetsov Moskvast Ungari Kultuuri keskus Mihály Hoppáli raamatu *Шаманы – Культуры – Знаки* esitlusel ja šamaaninäituse avamisel.

Teisipäevaseminarid

9. detsembril 2014 rääkis Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule doktorant Kärri Toomeos-Orglaan muinasjuttudest mängulise nurga alt ja tutvustas uue põlvkonna muinasjututegelasi. Näiteks rääkis ta Ever After High nukkudest ja nende elul põhinevast sarjast. Ever After High portreeterib tuntud muinasjututegelaste (Lumivalgeke, Ärtuemand, Rapuntsel, kolm pörsakest jne) laste ülikoolielu.

13. jaanuaril kõneles Tartu Ülikooli süstemaatilise usuteaduse teadur ja õppejõud Roland Karo ekstaasist, epilepsiaist, seksist ja spirituaalsusest. Viimasel kümnekonnal aastal on neuroteadustes taasavastatud Sigmund Freudi idee, et religioon ning spirituaalsus on otseselt seotud seksuaalsusega. Üks selle seose intrigeerivamaid väljendusi on nn ekstaatiline epilepsia. Selle all kannatavad patsiendid kogevad haigushoogude käigus seksuaalset või spirituaalset (või mõlemat!) ekstaasi. Ettekandes tutvustati selle fenomeniga seonduvat ning küsiti, mida see ütleb spirituaalsuse, religiooni ja seksuaalsuse seoste kohta tervete inimeste puhul.

20. jaanuaril rääkis osakonna vanemteadur Eda Kalmre tänapäevastest linnalegendidest, valeuudistest ja meedialoorist. Täpsemalt oli juttu ühest tänapäeval enim dokumenteeritud ja mõjukamast vene propaganda ja poliitika teenistuses olevast kuulujutust. Ettekanne tugines Amandine Regamey monograafiale *Les femmes snipers de Tchetchenie: interpretations d'une legende de guerre* (Tšetšeenia naisnaiprid: ühe sõjalegendi tõlgendus).

27. jaanuaril tegi Turu ülikooli doktorant Sonja Hukantaival ettekande maagiast rahvausundis. Ettekanne põhines tema doktoritööl, mis käsitleb arheoloogilise leiumaterjali põhjal ehitusohvreid Soomes.

10. veebruaril võttis teadur Reet Hiimäe kokku Kultuuriteooria tippkeskuse korraldatud rahvusvahelise talvekooli “Circulation and Collaboration: Perspectives for/in Interdisciplinarity” põhiteemad.

17. veebruaril rääkis kirjandusmuuseumi arhivaar Kaisa Kulasalu rahvaluulekogude kasutamisest nõukogude perioodi algusaastatel. Esimene sissekanne Eesti Rahvaluule Arhiivi külalisteraamatusse on tehtud 1. septembril 1927. Sellest ajast peale on rahvaluulekogude kasutajad enda nimed üles märkinud. Ettekandes selgitati, kui palju ja mis eesmärkidega on kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonna kogusid kasutatud Teise maailmasõja ajal ja järel.

3. märtsil rääkisid Kaisa Kulasalu ja Liina Saarlo kirjandusmuuseumi virtuaalsest keldrist Kivike, Kogukonnaportaalist ning Mulgi ja Kodavere rahvaluule kogukondadest.

10. märtsil andis Tõnno Jonuks ülevaate maagiaga seotud esemetest Eesti muuseumikogudes. Nende põhjal analüüsis ta arheoloogilistelt kaevamistelt pärit näiteid leidudest, mis on küll kogudesse koondatud, kuid mida ei ole kunagi tõlgendatud ega avaldatud.

Usundiuurimustes on maagia üks lemmikteemasid. Selle põhiallikatena kasutatakse peamiselt kirjalikke ja suulisi materjale, esemeid kasutatakse üldjuhul illustratsiooniks. Arheoloogia lähtub seevastu esemete tõlgendamisest kirjalikest ja suulistest allikatest leitud analoogide kaudu. Eesti muuseumikogudes arhiveeritavad maagilistel eesmärkidel kasutatud esemed on seni suuresti uurimata.

17. märtsil kõneles Tartu Ülikooli religiooniuringute vanemteadur Lea Altnurme tänapäevastest religioossetest suundumustest Eestis. Võrdlevalt vaadeldi kristluse, uue vaimsuse (*new age*), maausu, individuaalse religioossuse ja religioonivastaste hoiakute levikust Eestis. Ettekanne põhines 2014. aasta veebruaris korraldatud üleriigilisel küsitlusel religioossete suundumuste kohta.

24. märtsil kõneles Tartu Ülikooli võrdleva usuteaduse professor Tarmo Kulmar surmast ja surnutest eri kultuurides. Vaatluse all olid surma päritolumüüdid, inimeste suhtumine surmase ja surnutesse, leinakombed, matmisviisid, surnukultus, aga ka märtrite ja pühakute kultus eri religioonides ja erinevatel ajastutel.

31. märtsil andis Tartu Ülikooli Eesti ajaloo professor Tiit Rosenberg ülevaate Virumaa Narva-tagustest valdadest (Narva, Kose ja Skarjatina), seal aastail 1923–1940 piiri valvanud Eesti Piirivalve Narva jaoskonnast, piiripraktikast ja piirikonfliktidest.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

1. detsembril 2014 toimus Tallinnas Eesti Lastekirjanduse Keskuses Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Tartu Ülikooli rahvaluule osakonna muinasjutude töörühma seminar “Muinasjutuline maailm: rahvajuttudest (laste)kirjanduseni”.

Seminar keskendus muinasjuttude ning laste- ja noortekirjanduse omavahelistele suhetele. Vaatluse all olid fantaasiakirjandus, noorteromaan ning õnne ja vägivalda teema muinasjuttudes ja lastekirjanduses.

Ettekannetega esinesid kirjandusteadlased ja folkloristid, lugude uurijad ja vestjad: Risto Järv, Pille Kippar, Krista Kumberg, Mari Niitra, Piret Päär, Reeli Reinaus ja Kärri Toomeos-Orglaan.

Tutvustatati muinasjuttude töörühma uusi väljaandeid: teaduslikku antoloogiat *Eesti muinasjutud I: 2. Imemuinasjutud* (Eesti Kirjandusmuuseum), lastele mõeldud muinasjutukaarte *Head Eesti muinasjutud* (Loovhoog OÜ) ning CD-ekstra formaadis audio- ja tekstiväljaannet *Linda kivist Lilla Daamini* (Eesti Kirjandusmuuseum).

Detsembris valmis ajakirja *Journal of Ethnology and Folkloristics* uus põhjarahvaste erinumber *Departures and Returns in the North* (Vol. 8 (2)).

30. jaanuaril pidas prof. Barbara Hillers (University College Dublin) külalisloengu "International Narrative Charms in Irish Tradition".

26. ja 27. veebruaril toimus Taevaskojas folkloristide kümnes talvekonverents "Mälu. Meenutamine. Muistend". Konverents oli pühendatud Aino Laaguse 70. sünniaastapäevale.

6.–10. märtsini pidasid külalisõppejõud Henry Glassie ja Pravina Shukla (Indiana University, US) ingliskeelse loengukursuse "Materiaalne kultuur".

Liilia Laaneman

Kaitstud magistritöö

Keiu Telve (22.01.2015) Tartu Ülikooli etnoloogia osakonnas ***Kvalitatiivne lähenemine pendeltööl Soomes töötavate Eesti meeste näitel***. Juhendaja Aimar Ventsel, retsensent Pihla Maria Siim.